

PŘEDMLUVA	5
I. DÍL:	
PEDAGOGIKA DOSPĚLÝCH	
ZÁKLADY PEDAGOGIKY DOSPĚLÝCH	
1. VÝCHOVA A VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH, ZÁKLADNÍ POJMY A HISTORICKÝ VÝVOJ	9
1.1 Základní pojmy	9
1.2 Přehled historického vývoje výchovy a vzdělávání dospělých se zvláštním zřetelem na vzdělávání pracujících	11
1.3 Marx, Engels a Lenin o výchově a vzdělávání dospělých	12
1.4 Charakteristika vývoje výchovy a vzdělávání dospělých od 19. století v českých a slovenských zemích	15
1.5 Nástin vývoje výchovy a vzdělávání dospělých v SSSR po r. 1917 a v ČSSR po r. 1945	17
1.51 Vývoj v SSSR	17
1.52 Vývoj v ČSSR	18
1.53 Vývoj v ostatních socialistických zemích	19
2. VÝCHOVA A VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH A CELOŽIVOTNÍ (PERMANENTNÍ) VZDĚLÁVÁNÍ V ETAPĚ VĚDECKOTECHNICKÉ REVOLUCE	20
2.1 Vědeckotechnická revoluce, podstata a charakteristika	20
2.2 Hlavní oblasti změn vyvolaných vědeckotechnickou revolucí	21
2.3 Permanentní vzdělávání, podstata, funkce a význam pro výchovu a vzdělávání dospělých	24
3. ZMĚNY V KVALIFIKAČNÍ PŘÍPRAVĚ A DALŠÍM ZDOKONALOVÁNÍ DĚLNÍKŮ, SPECIALISTŮ, TECHNICKOHOSPODÁŘSKÝCH A VEDOUČÍCH PRACOVNÍKŮ	25
3.1 Vědeckotechnická revoluce a změny v kvalifikační přípravě a dalším zdokonalování dělníků	25
3.2 Změny v kvalifikační přípravě a dalším zdokonalování odborníků a dalších technickohospodářských pracovníků	27
3.3 Formativní vlivy společenského původu	28

4. VÝCHOVA A VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH A ČINITELE SPOLEČENSKÉ NADSTAVBY	29
4.1 Kultura a kulturní revoluce, pojmové a historické vymezení	29
4.2 Masové sdělovací prostředky jako centralizované prostředky kulturní tvorby a osvojování kulturních hodnot	31
4.3 Výchovné a vzdělávací instituce místní kultury	33
4.4 Základní formativní funkce místní kultury a hromadných sdělovacích prostředků	34
4.5 Volný čas jako činitel výchovy a vzdělávání dospělých	36
5. VÝCHOVA A VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH Z HLEDISKA VÝCHOVNÝCH POTŘEB A ZÁJMŮ	38
5.1 Potřeby dospělých, subjektivní a objektivní hlediska	38
5.2 Zájmy dospělých, subjektivní a objektivní hlediska	39
5.3 Hlavní skupiny výchovných a vzdělávacích potřeb dospělých	41
5.31 Výchova a vzdělávání dospělých, zaměřené na likvidaci negramotnosti; problémy „alfabetizace“	41
5.32 Vzdělávací potřeby vyplývající z potřeb a zájmů seberealizace dospělého člověka	42
5.32.1 Zajištění vzdělávacích potřeb pracovníků dělnických profesí	43
5.32.2 Zajištění vzdělávacích potřeb různých skupin duševních pracovníků	44
5.32.3 Vzdělávací potřeby vyplývající z životního cyklu člověka	44
1. Výchova a vzdělávání „mladých dospělých“	44
2. Specifika výchovy a vzdělávání dospělých starších věkových skupin	45
5.32.4 Výchovné a vzdělávací potřeby zvláštních sociálních skupin obyvatelstva	47
5.32.5 Potřeby a zájmy jako základ tělesné a zdravotní výchovy dospělých	47
5.32.6 Zvláštnosti výchovy a vzdělávání dospělých žen v současné společnosti	50
6. SOUSTAVY REALIZUJÍCÍ V ČSSR VÝCHOVU A VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH	51
6.1 Komplexní soustava výchovy a vzdělávání dospělých v ČSSR	51
6.2 Soustava školské výchovy a vzdělávání dospělých	52
6.21 Pojmové vymezení	52
6.22 Charakteristika jednotlivých článků školské soustavy vzdělávání dospělých	53
6.23 Poslání a specifické rysy pomaturitního studia	56
6.24 Poslání a specifické rysy postgraduálního studia	57

6.25 Řízení a organizace výchovy a vzdělávání dospělých na státních školách	59
6.26 Výchova a další zvyšování kvalifikace vědeckých pracovníků .	60
6.3 Soustava výchovy a vzdělávání pracovníků v organizacích . .	61
6.31 Pojmové vymezení	61
6.32 Cíle a funkce soustavy podnikové výchovy a vzdělávání .	62
6.33 Účastníci podnikové výchovy a vzdělávání	62
6.34 Řízení a organizace výchovy a vzdělávání pracovníků . .	62
6.4 Soustava mimoškolní výchovy a vzdělávání dospělých . . .	65
6.41 Pojmové vymezení	65
6.42 Výchovné a vzdělávací funkce	65
6.43 Hlavní výchovné a vzdělávací cíle a obsahy	66
6.44 Řízení, organizace a instituce mimoškolní výchovy a vzdělávání	67
6.5 Normativní základy soustavy výchovy a vzdělávání dospělých v ČSSR	70
6.51 Normativní základy komplexní soustavy výchovy a vzdělávání dospělých v ČSSR	70
6.52 Soustava školní výchovy a vzdělávání dospělých	71
6.53 Soustava podnikové výchovy a vzdělávání dospělých . .	72
6.54 Soustava mimoškolní výchovy a vzdělávání dospělých .	73

II. DÍL

TEORIE VÝCHOVY A VZDĚLÁVÁNÍ PRACOVNÍKŮ V ORGANIZACÍCH

1. ODDÍL

ZÁKLADY PODNIKOVÉ PEDAGOGIKY

7. PODSTATA A CHARAKTERISTIKA PODNIKOVÉ VÝCHOVY A VZDĚLÁVÁNÍ	75
7.1 Znaky, které má podniková výchova a vzdělávání společné s výchovou a vzděláváním vůbec	76
7.2 Znaky, které jsou dány systémovým začleněním zařízení podnikové výchovy do organizace (respektive do jejich dílčích systémů)	76
8. VÝVOJ PODNIKOVÉ VÝCHOVY A VZDĚLÁVÁNÍ V ČSSR	78
8.1 Jednotlivé etapy vývoje po roce 1945	78
8.2 Shrnutí, trendy dalšího vývoje	80
9. DALŠÍ ZÁKLADNÍ PEDAGOGICKÉ POJMY (KATEGORIE) PEDAGOGIKY DOSPĚLÝCH	81
9.1 Pedagogický prostor a pedagogické (didaktické) proměnné . .	81
9.11 Determinující pedagogické (didaktické) proměnné . . .	81

9.12	Determinované pedagogické (didaktické) proměnné	83
9.13	Střední pedagogické (didaktické) proměnné	83
9.2	Cíle a cílové struktury výchovy a vzdělávání dospělých	85
9.21	K základnímu pojetí cíle, cílové hodnoty a cílové struktury vzdělávání dospělých	85
9.22	Hlavní skupiny cílů ve vzdělávání dospělých a v podnikovém vzdělávání	88
9.3	Cílové funkce podnikové výchovy a vzdělávání	89
9.4	Obsah podnikové výchovy a vzdělávání	91
9.41	Ve vzdělávání pracovníků dělnických profesí	91
9.42	Ve vzdělávání technickohospodářských pracovníků a dalších odborníků	91
9.43	Cyklická příprava vedoucích pracovníků	92
9.5	Předpoklady účinnosti výchovy a vzdělávání	92
9.6	Prostředky řízení výchovy a vzdělávání dospělých	94
10.	HLAVNÍ SKUPINY ÚČASTNÍKŮ PODNIKOVÉ VÝCHOVY A VZDĚLÁVÁNÍ	96
10.1	Klasifikační hlediska podle podnětů k účasti na vzdělávání	96
10.2	Pracovníci dělnických profesí	97
10.3	Technickohospodářští a další odborní pracovníci	98
10.4	Vedoucí pracovníci na všech stupních řízení ve správě a v organizacích národního hospodářství	102
11.	„ŠKOLY“ (METODICKOORGANIZAČNÍ SOUSTAVY) PODNIKOVÉ VÝCHOVY A VZDĚLÁVÁNÍ	103
11.1	Vymezení pojmu a významu „škol“ podnikové výchovy a vzdělávání	103
11.2	Hlavní školy podnikové výchovy a vzdělávání v socialistických zemích	106
11.21	Sovětské školy podnikové výchovy a vzdělávání	106
11.22	„Školy“ podnikové výchovy a vzdělávání v jiných socialistických zemích	106
12.	ŘÍZENÍ A ORGANIZACE PODNIKOVÉ VÝCHOVY A VZDĚLÁVÁNÍ	107
12.1	Promítnutí zásad socialistického řízení do řízení podnikové výchovy a vzdělávání	107
12.11	Uplatňování principu jednoty politického a ekonomického řízení ve výchově a vzdělávání dospělých	108
12.12	Uplatňování demokratického centralismu v řízení podnikové výchovy a vzdělávání pracovníků	109
12.13	Uplatňování principu plánovitosti v řízení podnikové výchovy a vzdělávání	110
	1. K podstatě a základním problémům principu plánovitosti	110
	2. Prognostické modely a jejich uplatňování při plánování podnikové výchovy a vzdělávání dospělých	111

12.14	K základním problémům plánování podnikové výchovy a vzdělávání pracovníků	112
12.2	Organizace podnikové výchovy a vzdělávání	113
12.21	Modely organizace podnikové výchovy a vzdělávání v základních člancích řízení (podniky, závody, družstva atd.)	113
1.	Varianty organizačního začlenění útvarů výchovy a vzdělávání do kádrových a personálních útvarů . . .	113
2.	Přehled hlavních činností realizovaných útvary podnikové výchovy a vzdělávání	116
2.1	Činnosti v oblasti výchovy a vzdělávání pracujících.	117
2.2	Zabezpečování studia pracujících na státních školách a vysílání na denní studium	117
3.	Příprava kvalifikace pracovníků a zvyšování odborné kvalifikace ve vzdělávacích zařízeních organizace . .	118
3.1	Výchova učňů	118
3.2	Zaškolování a příprava mladistvých k výkonu dělnických povolání	119
3.3	Zvyšování kvalifikace dospělých k výkonu dělnických i technicko-hospodářských povolání . . .	119
3.4	Zajišťování výchovy a vzdělávání ve vzdělávacích zařízeních nadřízených orgánů	120
3.5	Spolupráce se státním školstvím	120
12.3	Rozbory (analýzy) v podnikové výchově a vzdělávání . . .	121
12.31	Rozbory (analýzy) prováděné při řízení a organizaci podnikové výchovy a vzdělávání	121
12.32	Rozbor (analýza) organizace (podniku) jako systému .	121
12.33	Další analýzy: analýza pracovních funkcí (činností) a výkonu konkrétních pracovníků a skupin	122
12.34	Analýza potřeb, cílů a obsahů podnikového vzdělávání se zřetelem na inovační změny	124
13.	PEDAGOGIČTÍ ŘÍDÍCÍ A ORGANIZAČNÍ PRACOVNÍCI PODNIKOVÉ VÝCHOVY A VZDĚLÁVÁNÍ	124
13.1	Základní problémy „podnikových učitelů“	124
13.11	Druhy „podnikových učitelů“	124
13.12	Základní požadavky na osobnost učitele dospělých . .	125
13.13	Pedagogická příprava a další zdokonalování podnikových učitelů	127
13.2	Řídící a organizační pracovníci v podnikové výchově a vzdělávání	129
13.21	Základní vymezení profese a funkce pracovníků podnikové výchovy a vzdělávání	129
13.22	Specializace pracovníků podnikové výchovy a vzdělávání .	130
13.23	Základní kvalifikační nárok na vedoucí a odborné pracovníky podnikové výchovy a vzdělávání	130

2. ODDÍL

ZÁKLADY PODNIKOVÉ DIDAKTIKY

A

Podnikové vzdělávání s přímým kontaktem lektora s účastníky (podniková výuka)

14. VÝUKA ÚČASTNÍKŮ VE SKUPINĚ	133
14.1 Řízení skupinové výuky; nástroje řízení výuky; porovnávání dosahovaných hodnot s cílovými	133
14.2 Poznávání skupiny účastníků	138
5. HLAVNÍ METODY ŘÍZENÍ VÝUKY PRACOVNÍKŮ VE SKUPINĚ	141
15.1 Monologické metody; přednáška a její varianty	141
15.2 Dialogické metody výuky dospělých	143
15.21 Charakteristika dialogických metod	143
15.22 Druhy dialogických metod	147
15.3 Problémové metody výuky dospělých	150
15.31 Charakteristika problémových metod ve výuce dospělých	150
15.32 Jednotlivé hlavní problémové metody	151
1. Situační metoda	151
2. Inscenační metoda	154
3. Ekonomické hry	156
15.4 Skupinová programová výuka	159
15.5 Výcvikové metody	162
15.51 Úvod do problému	162
15.52 Metody pracovního výcviku	163
15.53 Výcvik intelektuálních dovedností	164
15.54 Porada jako metoda výcviku	165
15.55 Rotace a stáže jako metody výcviku	166
16. HLAVNÍ POMŮCKY A VYUČOVACÍ TECHNIKA PŘI ŘÍZENÍ VÝUKY VE SKUPINĚ	167
16.1 K hlavním pomůckám a prostředkům vyučovací techniky v pod- nikové výuce	168
16.11 Tabule a zpětný projektor	168
16.12 Promítání diapozitivů, diafonu a filmu	170
16.13 Práce s magnetofonem	171
16.14 Literární pomůcky tištěné i psané	171
16.2 Prostředí učebny či klubovny, vhodné pro uplatnění metod a demonstrací pomůcek	172

B

Vzdělávání bez přímého kontaktu lektora s účastníkem

17. INDIVIDUÁLNÍ UČENÍ, JEHO HLAVNÍ METODY A „OPORY“	174
--	-----

17.1	Charakteristika individuálního učení a jeho hlavních metod	174
17.2	Individuální učení založené na materiálech jiných než literních	175
17.21	Zobrazení na volných listech	175
17.22	Zobrazení v knize či učebním textu	176
17.23	Prohlížení diapozitivních a filmových zobrazení	176
17.24	Zvukové záznamy	176
17.3	Individuální učení založené na literních materiálech	176
17.31	Vlastní záznamy účastníků	177
17.32	Učební text a kniha	177
17.33	Individuální učení založené na práci s literními pomůckami	178
17.4	Individuální učení založené na rozhlasu a televizi	180
17.41	Vzdělávací možnosti rozhlasu	180
17.42	Vzdělávací možnosti televize	180
17.5	Individuální učení založené na programech (programové učení)	181
17.51	Druhy programů	182
17.52	Nosiče programů	186
17.53	Trenažéry	186
17.6	Individuální učení založené na počítači	188

C

Formy, druhy a účinnost (efektivnost) podnikového vzdělávání

18.	HLAVNÍ FORMY VÝCHOVY A VZDĚLÁVÁNÍ PRACOVNÍKŮ	189
18.1	Přehled hlavních forem. Charakteristika základních forem	189
18.2	Konzultace	190
19.	HLAVNÍ DRUHY PODNIKOVÉ VÝCHOVY A VZDĚLÁVÁNÍ	192
20.	REŽIM DNE NĚKTERÝCH DLOUHODOBÝCH FOREM VÝUKY V PODNIKOVÉM VZDĚLÁVÁNÍ	194
21.	ÚČINNOST (EFEKTIVNOST) VÝCHOVY A VZDĚLÁVÁNÍ PRACOVNÍKŮ V ORGANIZACÍCH	197
21.1	Pojem a druhy účinnosti (efektivnosti) podnikové výchovy a vzdělávání	197
21.2	Hlavní metody určování pedagogické efektivnosti podnikové výchovy a vzdělávání	199

D

Formativní působení na dospělého jedince — pracovníků organizace v rámci společenského kontextu

22.	FORMOVÁNÍ DOSPĚLÉHO ČLOVĚKA V PRACOVNÍM PROCESU	202
23.	FORMATIVNÍ VLIVY PRACOVNÍCH SKUPIN A JEJICH VEDENÍ; SOCIÁLNÍ KLIMA JAKO VÝCHOVNÝ ČINITEL	203

23.1 Úvod do problematiky a výklad pojmů	203
23.3 Formativní vlivy plynoucí z horizontální struktury skupiny; dení lidí	203
23.3 Formativní vlivy plynoucí z horizontální struktury skupiny; skupiny a kolektiv	205
23.31 Socialistický pracovní kolektiv	205
23.32 Socialistická soutěž jako hlavní způsob působení socia- listických pracovních kolektivů	208
23.4 Sociální klima organizace a jeho formativní vlivy	211